

**SPMN
2023
05**

1. Vládný návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony – druhé čítanie

Ide o rozsiahlu novelu školského zákona, ktorá prešla niekoľkými iteráciami pred predložením do parlamentu. Okrem návrhov, ktoré sa týkajú všetkých žiakov (napr. zmena dĺžky jednotlivých stupňov ZŠ) obsahuje novela aj niekoľko prelomových zmien týkajúcich sa výučby deti zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP).

Mení sa celková štruktúra podpory žiakov zo SZP. Zákon zavádza novú, **širšiu definíciu špeciálnej výchovno-vzdelávacej potreby** (§ 2 ods. j), do ktorej už nepatria mimoriadne nadané deti a zdravotne znevýhodnené deti. Ide o definičné čistenie, ktoré pomáha lepšie nastaviť tzv. podporné opatrenia pre deti zo SZP. Nový § 154a definuje pojem podporné opatrenia a taxatívne ich aj pomenuje. Podporné opatrenia majú byť určené na báze dohody s poradňou a budú financované z nového „príspevku na podporné opatrenia“. Zruší sa zároveň dnešná forma financovania školských asistentov, ktorí budú od roku 2024 tiež financovaní z tohto nového príspevku.

Znova sa **zavádza možnosť mať tzv. úvodný ročník**, ktorý nahrádza inštitút nultého ročníka, zrušený v roku 2019. Návrh sa snaží reagovať na kritiku ohľadom nefunkčnosti nultých ročníkov, ktoré pred štyrmi rokmi motivovali vyradenie tohto nástroja zo školského zákona (napr. určuje početnosť v triede na maximálne 10 žiakov, doslova hovorí o tom, že po úvodnom ročníku nemôžu zostať ako odčlenená trieda, a že sa úvodný ročník nezaráta do povinnej školskej dochádzky).

Veľkou zmenou je **zavedenie právneho nároku na predprimárne vzdelávanie pre 3 a 4-ročné deti**. Opatrenie nadväzuje na zavedenie povinnej predškolskej dochádzky pre 5-ročné deti v roku 2019 a ďalej približuje Slovensko k medzinárodnej dobrej praxi v tejto oblasti. Vzniká pojem spádovej materskej školy pre deti, obce sa pritom musia postarať o vytvorenie dostatočnej kapacity pre vlastné deti, a to buď priamo v obci, alebo aj po dohode s inou obcou.

Malá, ale dôležitá zmena je ukotvenie povinnosti Ministerstva vnútra poskytovať Ministerstvu školstva relevantné dáta z registra fyzických osôb ohľadom detí v predškolskom veku. Doteraz sa tak nedialo, čo bránilo v správnom strategickom plánovaní v tejto oblasti.

Nepříjemnou zmenou je naopak opatrenie, podľa ktorého **v každej materskej škole bude musieť pôsobiť aspoň jeden pedagogický zamestnanec s vysokoškolským vzdelaním prvého stupňa**.

V momente, keď potrebujeme vytvoriť veľký objem novej kapacity v predškolskom vzdelávaní, sa zdá byť zvýšenie kvalifikačných podmienok v tejto oblasti kontraproduktívne. Asi aj preto má toto opatrenie navrhnutý odklad účinnosti až do roku 2029.

Na rozdiel od prvého znenia tohto návrhu z augusta 2022 **súčasná verzia neobsahuje definíciu segregácie**, ktorá by bola dôležitá nielen kvôli súdnemu rozhodnutiu ohľadom segregácie v meste Stará Ľubovňa, ale aj kvôli záväzkom Slovenskej republiky z Plánu obnovy a odolnosti o prijatí takejto definície najneskôr v treťom kvartáli 2023.

Po prvom čítaní sa pripravuje rozsiahly pozmeňujúci návrh na odstránenie nedostatkov a taktiež na zabezpečenie potrebnej podpory medzi rôznymi skupinami poslancov NRSR. Do okruhu zmien patrí aj ukotvenie definície segregácie do školského zákona.

Hodnotenie: Navrhovaná novela je ambiciózna a aj osožná v hneď niekoľkých oblastiach. Rozšírenie predškolskej výchovy, systematizácia podpory žiakov so špeciálnymi výchovnovzdelávacími potrebami, zavedenie úvodných ročníkov a podobné zmeny sú vítané. Preto **odporúčame návrh podporiť**. Je však potrebné monitorovať pozmeňujúce návrhy, ktoré sa rodia pod tlakom potreby politického kompromisu a môžu dnešný návrh zmeniť aj výrazným spôsobom.

2. Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky PELLEGRINIHO, SAKOVEJ, TOMÁŠA, RAŠIHO a ŠUTAJ EŠTOKA na vydanie zákona, ktorým sa dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku – druhé čítanie

Návrh z dielne poslancov Hlasu ponúka alternatívne riešenie na problematiku **chýbajúcich miest v škôlkach** na Slovensku. Kým v prípade vládneho návrhu zákona je ponúknutým riešením právna nárokovateľnosť miesta v škôlke, tento návrh zavádza nárok na **rodičovský príspevok** pre rodiny, ktoré sa nevedeli dostať k miestu v škôlke v dostupnej vzdialenosti od ich bydliska.

Novela ukotví štátnu garanciu zabezpečenia predprimárneho vzdelávania detí v materskej škole priamo v školskom zákone. Pre rodiny, ktoré sa napriek tejto deklarátornej garancii nevedia dostať k miestu, štát ponúka kompenzáciu vo forme rodičovského príspevku. Proces jeho pridelenia je subjektívny. Rodina musí dokázať, že robila reálne úsilie na získanie miesta. Pod dostupnou vzdialenosťou sa nerozumie iba miesto pobytu, ale aj miesta ľahko dostupné verejnou dopravou (napr. školské autobusy). Žiadateľ zároveň nemôže mať dlhy voči štátu.

Osobitosťou návrhu je aj fakt, že rodič, ktorý si svoje dieťa napokon umiestni v súkromnej škôlke, naďalej zostáva oprávneným poberateľom príspevku. Predkladatelia to odôvodňujú vysokou priemernou cenou súkromných škôlok.

Hodnotenie: Návrh ponúka parciálne riešenie na problém chýbajúcich miest v škôlkach formou kompenzačného príspevku. Môže to byť zaujímavou formou podpory pre rodiny, ktoré sa snažia dostať k miestu v škôlke, ale objektívne sa im to nedarí. Zároveň však funguje iba ako náplast, a nerieši jadro problému: chýbajúce kapacity škôlok, nerovnomerné rozloženie predškolských zariadení, nezáujem niektorých rodičov z nízkopříjmových rodín o predškolskú výchovu ich detí a ďalšie. Návrh preto v jeho súčasnej forme **odporúčame nepodporiť**. Ak však vládna „veľká novela“, vrátane nárokovateľných miest v škôlke neprejde parlamentom, môže byť aj takéto čiastočné riešenie viac zaujímavé, ako súčasné status quo.

3. Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Richarda VAŠEČKU na vydanie zákona, ktorým sa dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov – prvé čítanie

Návrh poslanca Vašečku novelizuje školský zákon s účelom ukotvenia princípu „rešpektovania práva rodičov zabezpečovať výchovu a vzdelávanie v zhode s ich vlastným náboženským a filozofickým presvedčením“ v ňom.

Prakticky ide o to, aby rodič mohol dať opt-out na tie časti výchovy a vzdelávania, ktoré nie sú v súlade s jeho vnútorným presvedčením. Primárny úmysel zákona je jasný z dôvodovej správy: „Návrh reaguje na prax, kedy sa rôzne organizácie, ale aj učitelia, snažia na školách prezentovať **kontroverzné myšlienky o sexualite**, s ktorými môžu mať mnohí rodičia problém.“ Škola by podľa návrhu mala nadobudnúť osobitnú povinnosť poskytnúť rodičovi informácie o výchove a vzdelávaní v oblasti sexuálneho správania, a to **vopred**. Škola potom vyzve rodiča k tomu, aby dal písomný informovaný súhlas so sexuálnou výchovou, takýto informovaný súhlas má tvoriť novú prílohu k zákonu.

Zákon dáva právo rodičovi podmieniť informovaným súhlasom vzdelávanie svojho dieťaťa aj „v inej oblasti, ktorú považuje za dôležitú z hľadiska jeho náboženského a filozofického presvedčenia“. Ak rodič informovaný súhlas neudelí, škola musí zabezpečiť „náhradnú činnosť“.

Návrh operuje jazykom ochrany detí, avšak skrýva v sebe reálnu hrozbu formou možnosti rodiča vyňať svoje deti zo vzdelávania v oblastiach, s ktorými filozoficky nesúhlasí. Je to problém aj pri primárnej oblasti tohto zákona (sexuálnej výchove), ale otvoriť dverka k ľubovoľným iným oblastiam v nesúlade s presvedčením rodiča, môže vyvolať obrovské problémy. Rodič by tak mohol svoje dieťa izolovať napr. od výučby o evolúcii, rovnoprávnosti, histórii 20. storočia a ďalších tém, ktoré môžu byť v očiach niektorých rodičov kontroverzné.

Hodnotenie: Navrhnutá úprava školského zákona je nevhodná, nakoľko dáva priestor rodičom ich deti odstrihnúť od tých častí výchovno-vzdelávacieho procesu, ktoré sa rodičovi ideologicky nepáčia. Vnímame to ako krok smerujúci k izolácii detí od dôležitých znalostí v oblasti sexuálnej výchovy, občianskej výchovy a ďalších. Zavedenie tejto úpravy by znamenal výrazný krok smerom k uzatváraniu našej spoločnosti do bublín. **Návrh preto odporúčame nepodporiť.**

4. Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Tomáša VALÁŠKA na vydanie zákona o príspevku na predprimárne vzdelávanie dieťaťa – prvé čítanie.

Tento návrh zákona od poslanca Valáška predstavuje **nový príspevok na predprimárne vzdelávanie** dieťaťa, ktorý má nahradiť príspevok na starostlivosť o dieťa (zákon č. 561/2008 Z.z.). Príspevok na starostlivosť o dieťa je momentálne takmer úplne nevyužívaný – poberá ho mesačne len 255 osôb. Dôvodom je, že sa do veľkej miery prekrýva s rodičovským príspevkom. Oba príspevky sú pre rodičov detí mladších ako 3 roky a oba majú rovnakú základnú výšku (280€), len na rodičovský príspevok majú nárok všetci rodičia bez ohľadu na to, či pracujú alebo nie. Príspevok na starostlivosť o dieťa je **financovaný z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu¹** a jeho čerpanie má byť ukončené v decembri 2022. Už teraz je zrejmé, že tieto finančné prostriedky nebudú dočerpané.

Nový príspevok na predprimárne vzdelávanie dieťaťa by odstránil redundanciu a zefektívnil čerpanie príspevku. Naďalej by bol príspevok určený pre rodičov detí, ktoré sú zapojené do predprimárneho vzdelávania (či už v štátnej alebo súkromnej škôlke/jasliach). **Príspevok je podmienený tým, že rodič buď vykonáva zárobkovú činnosť, alebo študuje.**

V porovnaní s príspevkom na starostlivosť by nový príspevok bolo možné poberať **až dokým dieťa nedovrší vek povinnej školskej dochádzky**, nie len do veku troch rokov. Príspevok sa navýši až na max. **350 €**; ale ak dieťa chodí do škôlky zaradenej do siete škôl a školských zariadení SR, tak maximálna výška príspevku je **200 €** (a v prípade tzv. detských skupín na 160 €). Nový príspevok by mohli poberať aj **Ukrajinci**, ktorým bolo poskytnuté dočasné útočisko.

Mnohé aspekty tohto návrhu zákona hodnotíme pozitívne. Umožniť ukrajinským matkám uchádzať sa o tento príspevok je, samozrejme, vítané a správne. Zvýšenie veku, dokedy je možné čerpať príspevok z 3 na 6 rokov, taktiež schvaľujeme. Vo všeobecnosti je dobré incentivizovať rodičov, nech zapájajú svoje deti do predprimárneho vzdelávania.

Avšak je známe, že kapacity materských škôl sú dlhodobo nedostačujúce. Príspevok 350 € by umožnil niektorým rodičom prihlásiť deti do súkromných škôlok, čím by sa čiastočne odbremenili štátne škôlky. Avšak treba podotknúť, že rozvinutá sieť súkromných škôlok existuje len vo veľkých mestách. Takéto opatrenie by mohlo čiastočne pomôcť nedostatku miest v škôlkach v Bratislave, ale vôbec sa tým

¹ Zdroje: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/SSVaR/OKNPSZaSS/Opis_NP_PSD_MRR.pdf?fbclid=IwAR3UqY2lse3zccxvgrBpgqVD1C-49cH-ScFa7zcucVO_EZRZhwIjm1m4yCw ; https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/SSVaR/OKNPSZaSS/Opis_NP_PSD_VRR.pdf?fbclid=IwAR12J4dlGWOCHGALi25RoE-s34KvCYH0LyQDQvChdX2KGp392eqEdKtwR6o

nevyrieši situácia v menších obciach a v regiónoch. Štát by sa mal sústrediť na systematické navyšovanie kapacít, nie sa zbavovať povinnosti zaručiť predškolskú dochádzku tým, že prenesie zodpovednosť na súkromný sektor. Takýto prístup znevýhodňuje menej rozvinuté regióny, kde rodičia nemajú na výber medzi súkromnou a štátnou škôlkou.

Otázka predškolskej dochádzky je obzvlášť dôležitá v kontexte rómskej menšiny. Zapájanie rómskych detí do predškolského vzdelávania je kľúčový integračný nástroj, takže pri riešení problematiky škôlok je potrebné zvážiť dopad na túto menšinu. Príspevok je podmienený výkonom zárobkovej činnosti, tým pádom nebude možné čerpať príspevok pre tých najviac ekonomicky marginalizovaných. Tým pádom sa stráca incentivizačný mechanizmus tam, kde ho najviac potrebujeme. Bolo by vhodnejšie, aby bolo čerpanie príspevku podmienené len tým, že dieťa navštevuje materskú školu.

Veľmi podobný návrh bol poslancov Valáškom predložený v apríly roku 2022. Súčasný návrh obsahuje niekoľko zlepšovákov, vrátane každoročného valorizačného mechanizmu a lepšieho popisu situácie v prípade rodín so striedavou starostlivosťou.

Hodnotenie: Navrhnutý zákon je z hľadiska menšín neutrálny. Nikomu neškodí, a čiastočne pomôže odbremeniť preťaženú sieť škôlok. **Preto ho navrhujeme podporiť.** Avšak zákon pomôže najmä pracujúcim rodičom z väčších miest. Tým sa míňa cieľu v miestach, kde je podpora predškolskej dochádzky najdôležitejšia – v regiónoch a v marginalizovaných rómskych komunitách.

5. Vládny návrh zákona o fiduciárnom vyhlásení a o zmene a doplnení niektorých zákonov – prvé čítanie.

Zákon z dielne Ministerstva spravodlivosti môžeme ponímať ako reakciu na verejný dopyt po riešení partnerstva a životných situácií párov rovnakého pohlavia. Návrh môžeme vnímať ako pokus o riešenie nerovnoprávnosti nezosobášených párov bez toho, aby im bol ponúknutý inštitút životného partnerstva.

V jadre návrhu je tzv. **fiduciárne vyhlásenie**: „vyhlásenie fyzickej osoby, ktorým prejaví vôľu, aby iná fyzická osoba bola jej dôverníkom v životných situáciách uvedených v tomto zákone alebo v osobitnom predpise.“ Partneri sa tak de jure stanú **dôverníkmi**, ktorí môžu v rôznych životných situáciách konať v plnom rozsahu v prospech druhého partnera.

Zákon explicitne vymenuje **životné situácie** (§ 5). Ide o opatrovníctvo pri obmedzení spôsobilosti, správcovstvo dedičstva, opatrovníctvo pre detí, získanie informácií o zdravotnom stave, prezretie zdravotnej dokumentácie a zastupovanie vo bežných veciach. Fiduciárne vyhlásenie sa notarizuje, a vždy sa vzťahuje iba na jednu životnú situáciu.

Takéto vyhlásenie sa berie do úvahy aj v súdnom konaní. Návrh druhotnou novelizáciou posúva jazyk fiduciárneho vyhlásenia a dôverníkov aj do zákonov, ktoré ovplyvňujú príslušné životné situácie.

Hodnotenie: Ak tento návrh hodnotíme v porovnaní s aktuálnou situáciou, prináša rozšírené možnosti pre nezosobášené páry, vrátane párov rovnakého pohlavia. **Preto ho odporúčame podporiť**. Je však správne hovoriť o tom, že zákon nie je dostatočne ambiciózny, a najmä popiera nezosobášeným párom štatút životného partnerstva, ktorý je zaužívaný aj v susedných krajinách. Preto ho najskôr môžeme vnímať ako vyjadrenie toho, čo je pri dnešnom politickom rozložení síl možné, a nie toto, čo by bolo spoločensky žiadúce. Môže tak byť dočasným zlepšovákom na ceste k zrovnoprávnenia ľudí bez rozdielu na ich pohlavie, rod či sexuálnu orientáciu.

6. Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o životnom partnerstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov – prvé čítanie.

Predložený návrh skupiny poslancov z SaS reaguje na dopyt po zriadení inštitútu **životného partnerstva** na Slovensku. Návrh z jednej strany reaguje na problém nemožnosti vytvorenia rodinného vzťahu medzi partnermi rovnakého pohlavia. Partnerstvo je však otvorené aj pre tradičné páry opačného pohlavia, a to napríklad aj v prípadoch, ak nepovažujú manželstvo za vhodný záväzok z ich strany. Podobné zákony majú viaceré krajiny regiónu, vrátane susedného Maďarska.

Návrh sa pokúsi o komplexnú úpravu životných partnerstiev. Kľúčová definícia zákona je, že „životné partnerstvo je dlhodobé spoločenstvo dvoch osôb bez ohľadu na ich pohlavie“. Životní partneri sú považovaní za blízke osoby, a tiež za rodinných príslušníkov, čím sa im otvárajú oveľa širšie možnosti v rôznych životných situáciách. Partnerstvo vzniká, podobne ako manželstvo, vyhlásením na príslušnom obecnom úrade s matrikou. Aspoň jeden z partnerov musí mať slovenské občianstvo, a platia aj obvyklé limitácie na okruh akceptovateľných partnerov (vek, rodinné väzby atď.).

Vo väčšine ohľadov sú práva a povinnosti partnerov podobné k štandardnému manželstvu. Spolu sa starajú o domácnosť, o ich deti, a tiež sú oprávnení zastupovať sa navzájom v bežných veciach. Majú vzájomnú vyživovaciu povinnosť a tiež bezpodielové spoluvlastníctvo. Partnerstvo zaniká spoločným vyhlásením partnerov alebo aj rozhodnutím súdu.

Návrh zároveň taxatívne novelizuje všetky zákony, ktoré sa týkajú manželstva a práv manželov, a kde je vhodné, pridáva do kontextu aj partnerov. V niektorých prípadoch nahrádza slovo partner pojem „druh“.

Hodnotenie: Návrh prináša komplexnú úpravu inštitútu partnerstva, ktorá je potrebná aj žiadúca. Nemožno ho považovať za maximalistický, neobsahuje napr. možnosť adopcie detí životnými partnermi. Je však viac ambiciózny ako vládny návrh o fiduciárnych vyhláseniach. Práve kvôli svojmu kompromisnému charakteru môže byť tento návrh dobrým základom na širšiu spoločenskú diskusiu.

Preto návrh odporúčame podporiť. Je však otázne, či otvorenie témy takejto vážnosti v rámci kampaňového obdobia je vhodné, alebo skôr nebezpečné.

5. Návrh poslankyne Národnej rady Slovenskej republiky Kataríny HATRÁKOVEJ na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine – druhé čítanie

Ide o jednoduchú úpravu zákona o rodine, konkrétne časti o náhradnej starostlivosti (tretia hlava). O náhradnej starostlivosti o maloleté dieťa rozhoduje súd v prípade, keď rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť starostlivosť. Zákon pozná tri typy náhradnej starostlivosti – pestúnska starostlivosť, ústavná starostlivosť a **náhradná osobná starostlivosť**. Novela zákona upravuje práve tento posledný typ tým, že **rozširuje okruh osôb, ktorým môže byť dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti**.

Momentálny zákonný stav umožňuje zveriť dieťa len do náhradnej osobnej starostlivosti „*príbuzného maloletého dieťaťa*“ (§ 45 ods. 2). Konkrétne sú v zákone uvedené tieto vzťahy: prarodič, súrodenec maloletého dieťaťa alebo súrodenec rodiča maloletého dieťaťa. Je pochopiteľné, že vo väčšine prípadov budú títo rodinní príbuzní najbližší a najvhodnejší adepti na starostlivosť o dieťa. Avšak existujú situácie, kde by bolo v prospech dieťaťa eliminovať podmienku rodinného vzťahu. Napríklad, keď neexistuje vhodný pokrvný príbuzný, dieťa by nemuselo byť zverené do ústavnej starostlivosti, ale do náhradnej osobnej starostlivosti inej blízkej osoby. Alebo v prípadoch, kde dieťa síce má formálnych príbuzných, ale má s nimi výrazne slabší vzťah ako s inou blízkou osobou. Platné právo neumožňuje súdom posúdiť tieto situácie.

Novela zákona navrhuje zmeniť a liberalizovať podmienky zverenia do náhradnej osobnej starostlivosti. Po schválení zákona by súd mohol „*zveriť maloleté dieťa do náhradnej osobnej starostlivosti aj inej blízkej osobe v rodinnom pomere alebo obdobnom pomere vo vzťahu k dieťaťu, [...] ktorá žila v spoločnej domácnosti s rodičom*“. Túto zmenu považujeme za **relevantnú aj z hľadiska sexuálnych menšín**, lebo sa domnievame, že formulácia navrhovanej zmeny by **umožnila súdom zveriť deti do starostlivosti partnera rovnakého pohlavia**, ktorý vychovával dieťa v jednej domácnosti, ale ich vzťah nebol zaštitený žiadnym právnym inštitútom (lebo taký neexistuje). Súd by pri udeľovaní náhradnej starostlivosti mohol používať najlepší záujem dieťaťa ako hlavné kritérium – pre dieťa je dôležitejšie porozumenie a pocit bezpečia, než formálny príbuzenský vzťah.

Hodnotenie: Návrh odporúčame podporiť. Túto novelu považujeme za prospešnú pre maloleté deti, ale taktiež ju vnímame ako malý (a možno nechcený) krok vpred v právach sexuálnych menšín.

6. Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Jozefa LUKÁČA, Anny ANDREJUVOVEJ, Evy HUDECOVEJ a Anny ZÁBORSKEJ na vydanie zákona, ktorým sa dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle - druhé čítanie

Predložená krátka novela sa týka zmeny označenia rodu, resp. pohlavia v oficiálnych dokumentoch. Na to, aby si transrodový človek mohol zmeniť označenie pohlavia v dokumentoch (z F na M a naopak), potrebuje najprv zmeniť rodné číslo. V aktuálne platnom zákone týkajúceho sa zmeny rodného čísla sa uvádza, že „ministerstvo vykoná na požiadanie zmenu rodného čísla na základe **lekárskeho posudku o zmene pohlavia osoby**“.

Autori a autorky predloženého návrhu vidia v takejto formulácii problém, keďže zákon nikde bližšie nešpecifikuje výraz lekársky posudok. Novelou chcú zdefinovať (resp. predefinovať) význam tohto výrazu a tým zabezpečiť, aby bolo možné zmeniť rodné číslo len v prípade, ak je vydaný lekársky posudok, ktorý potvrdzuje, že pohlavie, ktoré má daná osoba v oficiálnych dokumentoch nie je v súlade s jej „skutočným biologickým pohlavím“. Podľa návrhu by malo ministerstvo odteraz vykonať zmenu rodného čísla „na základe lekárskeho posudku o zmene nesprávne určeného pohlavia osoby preukazujúceho **na základe genetického testu** správne určenie pohlavia osoby“.

Hodnotenie: Navrhnutá nová definícia sa javí byť veľmi rigidná. Aby bol žiadateľ alebo žiadateľka o zmenu úspešný/á, lekársky posudok by musel na základe genetických testov usúdiť, že v minulosti došlo k nesprávnemu určeniu pohlavia/rodu danej osoby. **Prakticky by to znamenalo znemožnenie administratívnu zmenu rodu resp. pohlavia na iné, ako genetické pohlavie, s ktorým sa daný človek narodil.** Tento návrh je preto zbytočne striktný a diskriminačný voči transrodovým ľuďom, ktorí svojou zmenou rodu nikoho neohrozujú a ani nijako inak negatívne neovplyvňujú život majority. V kontexte nedávnych pozitívnych administratívnych zmien týkajúcich sa zmeny pohlavia/rodu by bolo podporenie tohoto návrhu len chybným krokom späť. **Navrhujeme ho preto nepodporiť.**

9. Vládný návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov – prvé čítanie

Cieľom predloženého návrhu zákona je zefektívniť oblasť podpory regionálneho rozvoja, a to rozumnejším prepojením legislatívnej úpravy a nástrojov implementácie európskych štrukturálnych fondov. Návrh **upravuje mechanizmus mimo dopytového výberu projektov** v rámci podpory regionálneho rozvoja. Jeho cieľom je takisto zvýšiť mieru schopnosti strategického plánovania subjektov územnej samosprávy, čím upravuje činnosť Rady partnerstva a Kooperačnej rady udržateľného mestského rozvoja.

Významnou novinkou návrhu zákona je pridanie pojmu **„jadrové mesto územia udržateľného mestského rozvoja“**, pričom má ísť o vybrané sídlo so štatútom mesta s najvyšším počtom obyvateľov v rámci ťažiska osídlenia I. alebo II. kategórie. Predmetom návrhu je aj definovanie jeho kompetencií vo vzťahu ku koordinácii a riadení strategického plánovania.

Predmetný návrh takisto reaguje na rastúce ceny, predovšetkým stavebných komodít, pričom zavádza **možnosť poskytovania dodatočnej dotácie**. Rovnako precizuje spôsob výkonu finančnej kontroly v záujme urýchliť tieto kontrolné procesy, ktoré sú v mnohých prípadoch veľmi zdĺhavé a komplikované.

Neschopnosť vedieť efektívne čerpať eurofondy je problémom Slovenska, na ktorý sa dlhodobo upozorňuje, pričom spolupráca jednotlivých subjektov verejnej správy zlyháva na viacerých frontoch. Preto v prípade akejkoľvek legislatívnej úpravy, ktorá má mať za následok **decentralizáciu podpory regionálneho rozvoja** ide o pozitívny krok vpred, ktorý vítame.

Pri tomto návrhu však bude veľmi dôležité, ako bude vyzeráť finálne podoba mapy udržateľného mestského rozvoja. Bez územnej reformy sa totiž môže stať, že mestá s najväčším zastúpením národnostných menšín, najmä maďarskej menšiny, sa vôbec nedostanú k rozhodovacím kompetenciám.

Hodnotenie: Podpora mimo dopytového výberu projektov je efektívny a urýchlený proces schvaľovania projektov, ktorý má určité význam podporiť. Každá zmena, ktorá prinesie zefektívnenie čerpania európskych štrukturálnych fondov má v sebe potenciál nepriamo pozitívne ovplyvňovať aj iné oblasti, ako napr. vznik pracovných miest. Dodatočná dotácia je dobrým nástrojom na pomoc pre lokality, ktoré už majú schválené projekty, avšak kvôli rastúcim cenám je ich dobudovanie ohrozené.

Návrh zákona preto odporúčame podporiť.

10. Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej Petra CSEHA na vydanie zákona o dani za znevýhodnenie a ohrozenie územia Vodným dielom Gabčíkovo – prvé čítanie

Predmetom predloženého návrhu zákona je riešenie problémov **obcí nepriaznivo dotknutých vybudovaním Vodného diela Gabčíkovo (VDG)**. Ide o obce Dobrohošť, Vojka nad Dunajom a Bodíky, ktoré sa dobudovaním VDG ocitli na opačnom brehu Dunaja. Najbližším spojením so zvyškom okresu, okresného mesta ako aj väčšiny občianskej vybavenosti je kompa Kyselica. Tá ale za nepriaznivých poveternostných podmienok nepremáva, a nedokáže prepraviť napríklad smetiarske autá, alebo autobusy. Čo viac, tieto obce nie sú plynofikované a jediným spôsobom vykurovania je tuhé palivo, alebo električka. Pričom obce prišli vplyvom vybudovania VDG o značnú časť výmery svojich extravilánov. Tieto obmedzenia majú za následok úpadok týchto obcí a ich ďalší rozvoj len ako rekreačných oblastí a nie živých rozvíjajúcich sa obcí.

Predkladateľ preto navrhuje vyrubenie špeciálnej dane zo ziskov prevádzkovateľa VDG podľa výmery znevýhodneného a ohrozeného katastrálneho územia, až do zastavenia prevádzky VDG

Na jednej strane sa zdá návrh na **odškodňovanie obcí, ktoré trpia záťažou spôsobenou štátom ako dobrým nápadom**. Najmä ak musia znášať neprimerané následky, ako napríklad hore uvedené obce, ktoré majú prekážku vo vlastnom rozvoji. Spôsob zdanením toho kto z takejto prekážky priamo profituje principiálne nie je zlý. Dal by sa využiť zdanením, rôznych subjektov, ktoré svojou činnosťou spôsobujú napr. environmentálnu záťaž, sťažujú podmienky na život a tak podobne.

Otázne je načasovanie tohto zákona pred koncom volebného obdobia to vyzerá, skôr ako snaha riešiť lokálny problém viditeľným no ťažko praktizovateľným riešením, najmä s ohľadom na to, že výkup dotknutých pozemkov ako aj výstavba VDG sa udiali pred viac ako 30 rokmi. Druhou **otázkou je primeranosť tohto návrhu**. Či je vyrubovanie špeciálnej dane skutočne tým najlepším spôsobom kompenzácie, vzhľadom na to, že prevádzkovateľ nie je nutný, ten subjekt, ktorý daný stav spôsobil. To je zaujímavý precedens pre podnikateľské prostredie aj inde v regiónoch. Vyrubenie špeciálnej kompenzačnej dane by mohlo odstrašiť subjekty, ktoré chcú v podnikať v regiónoch Slovenska nepredvídateľnou miestnou daňou.

Hodnotenie: Napriek tomu, že nepopierame potrebu kompenzácie obciam, za situáciu v ktorej sa ocitli Strategickou investíciou štátu, spôsob vyrubenia miestnej dane by mohla byť nebezpečným precedensom do budúcnosti. Najmä ak je v silách štátu situáciu kompenzovať alternatívnymi možnosťami. Napríklad dofinancovaním autobusového spojenia, alebo poskytovaním dotácii miestnej samosprávy na rozvoj, každoročne. **Predložený návrh odporúčame preto nepodporiť.**

11. Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Petra POLLÁKA na vydanie zákona o jednorazovom finančnom odškodnení osôb sterilizovaných v rozpore s právom – prvé čítanie

Predmetom zákona je odškodnenie obetí nútenej sterilizácie. Návrh nadväzuje na ospravedlnenie vlády v rovnakej veci, vykonané v roku 2021. Text legislatívneho návrhu prvotne koncipovalo Ministerstvo spravodlivosti aj na báze aktuálnej úpravy Českej republiky v rovnakej veci.

Návrh sa týka najmä Rómok, ktoré podstúpili nelegálnu sterilizáciu medzi rokmi 1966 a 2004. Zákon definuje sterilizáciu v rozpore s právom pomerne široko, vrátane prípadov, keď de jure existuje súhlas dotknutej osoby so sterilizáciou, avšak súhlas bol vyjadrený pod tlakom, pod vplyvom udalostí alebo pod nesprávnym dojmom.

Suma odškodnenia je určená na úrovni 5000 eur. O odškodnenie môžu požiadať nielen tie ženy, ktoré majú príslušnú dokumentáciu o vykonaní sterilizácie, ale aj tie, ktoré dajú čestné vyhlásenie o tomto fakte (a dokumentmi nedisponujú). Toto ustanovenie je dôležité najmä vzhľadom na neúplnú dokumentáciu týchto prípadov (dlhý uplynulý čas, strata archívnej dokumentácie, úmyselná obštrukcia zo strany inštitúcií). Odškodnenie je jednorazové, a pri príprave žiadosti o neho majú ponúknuť súčinnosť viaceré štátne orgány, vrátane Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity.

Hodnotenie: Vzhľadom na skrivodlivosť smerom k ženám, ktoré museli zažiť nútenú sterilizáciu, považujeme tento návrh za dôležitý a vhodný. **Preto ho odporúčame podporiť.** Návrhu sa dá vyčítať výška odškodného, ktorá je podstatne nižšia, ako napr. suma, ktorú vysúdili obeť sterilizácií na medzinárodných fórach. Avšak ide o moment, ktorý sa dá počas legislatívneho procesu zmeniť. Problémom pri schválení tohto návrhu môže byť aj predvolebná klíma, ktorá nemusí priať téme takéhoto charakteru.

12. Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Zuzany ŠEBOVEJ, Miloša SVRČEKA a Moniky PÉTER na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov – prvé čítanie

Predmetom úpravy zákon je podľa dôvodovej správy kompenzovať dopad inflácie na najodkázanejšie skupiny obyvateľov – konkrétne **poberateľov dávky v hmotnej núdzi a dôchodcov**. Táto analýza sa venuje najmä časti poberateľov dávky v hmotnej núdzi – konkrétne sa upravuje výška príspevku na bývanie podľa princípu samotných dávok. To znamená, že je odstupňovaná podľa počtu členov v spoločnej domácnosti, €83, €140.90 pre dvojicu, €178.90 pre troch, €216.70 pre štyroch a maximálne €254.50 pre domácnosti s viac ako štyrmi členmi domácnosti.

Aj keď opakovane **schvaľujeme navyšovanie výšky príspevku na bývanie**, takéto odstupňovanie nie je nutne ten najlepší spôsob, pretože nabáda k tomu aby sa manželia, prípadne rodiny s plnoletými deťmi, či viacgeneračné rodiny neidentifikovali ako žijúce v spoločnej domácnosti. Takto síce marginálne ale predsa maximalizujú svoj príjem.

Keďže príspevok nie je naviazaný priamo na výšku životného minima, úpravy výšok životného minima sa nijako výšky príspevku na bývanie nedotknú a tak je tento príspevok do budúcnosti odsúdený, na nutnosť ďalšieho navyšovania legislatívnym procesom. V neposlednom rade, poberatelia dávky v hmotnej núdzi nie sú jediní občania, ktorí žijú pod hranicou chudoby a majú vlastné bývanie.

Hodnotenie: Z uvedeného dôvodu **odporúčame zákon nepodporiť**, nakoľko nerieši systémový nedostatok ale dočasne a neadekvátne pláta dlhodobý nedostatok, navyše spôsob, ktorý môže mať neblahé sociálne dopady. Dlhodobo navrhujeme opatrenia príspevku na bývanie, ktorý by túto dávku osamostatnil a umožnil aj ľuďom, ktorí nežijú v štandardných ubytovacích jednotkách, aby mohli dostať takúto osobitnú dávku. Takýto príspevok na bývanie, by tak mohol obsahovať aj segment o platbe za energie, alebo tuhé palivo, či odvoz tuhého komunálneho odpadu. V neposlednom rade, by mohol byť využitý prostredníctvom inštitútu osobitného príjemcu aj obcami, ktoré sa rozhodnú prevádzkovať zariadenia na pomoc ľuďom bez domova.

13. Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Petra PELLEGRINIHO, Denisy SAKOVEJ, Richarda RAŠIHO, Erika TOMÁŠA a Matúša ŠUTAJ EŠTOKA na vydanie zákona o pomoci obyvateľom ohrozených chudobou – prvé čítanie

Predmetom návrhu zákona je **jednorazový finančný príspevok** určený pre vybraný okruh obyvateľov,² ktorí sa podľa jednotnej európskej metodiky štatistického zisťovania chudoby (EU SILC) nachádzajú v riziku príjmovej chudoby. Návrh zákona reaguje na súčasnú nepriaznivú situáciu ohľadom zvyšovania cien energií a životných nákladov, z dôvodu čoho sa veľká časť populácie ocitla v ťažkej finančnej situácii.

Pri posudzovaní nároku sa podľa návrhu bude posudzovať každý typ domácnosti osobitne (zohľadňovať sa bude ich počet členov a veková štruktúra), nakoľko hranica rizika príjmovej chudoby môže byť v závislosti od faktorov odlišná. Podľa predloženého návrhu vzniká nárok na jednorazový príspevok fyzickej osobe vtedy, ak celoročný príjem domácnosti, v ktorej žije, za rok 2022 nepresiahol 12-násobok hranice rizika príjmovej chudoby za príslušný typ domácnosti. **Výška jednorazového príspevku je 500 eur a nárok naň má iba jedna osoba za každú domácnosť.**

Odhaduje sa, že predložený návrh zákona **by sa mal týkať približne 700 tisíc ľudí.** Fyzické osoby v prípade záujmu o takýto druh jednorazovej pomoci sú však povinné požiadať príslušné orgány o príspevok. Dôležité je, aby proces žiadosti a vyplňovania formulára nebol príliš chaotický a zložitý a aby sa ľudia z chudobného prostredia vôbec dozvedeli o možnosti žiadať o takýto druh príspevku.

Hodnotenie: Fakt, že významná časť slovenskej populácie je v súčasnosti ohrozená rizikom chudoby je systémovým zlyhaním, ktoré jednorazový príspevok nevyrieši. Viac ako jednorazové príspevky by bolo potrebné situáciu riešiť komplexne a trvalo. Avšak vidina rozumného a udržateľného riešenia je v dôsledku súčasného chaosu a predvolebných kampaní v nedohľadne. Preto akákoľvek pomoc, ktorá by mohla aspoň čiastočne zlepšiť nepriaznivú finančnú situáciu ľudí ohrozených chudobou je vítaná. Hoci ide o návrh zákona, ktorý pôsobí sčasti populisticky a nerieši situáciu z dlhodobého hľadiska, z dôvodu súčasnej nepriaznivej situácie a potreby riešiť dôsledky kríz **odporúčame návrh podporiť.**

² Ide o osoby s trvalým pobytom na území SR, ktoré sú:

- poberateľom dôchodkovej dávky,
- príjemcom pomoci v hmotnej núdzi, a v roku 2022 táto osoba poberala ochranný alebo aktivačný príspevok,
- poberateľom peňažného príspevku na opatrovanie alebo osobnú asistenciu,
- osoba, ktorej zdaniteľný príjem dosiahol v roku 2021 aspoň 1200 eur.

14. Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a seniorov – tretie čítanie

Ide o návrh z dielne koaličných poslancov z troch strán bývalej vládnej koalície. Cieľom návrhu je rozšíriť pôsobnosť komisára pre osoby so zdravotným postihnutím o ďalšiu cieľovú skupinu. Ide o seniorov, ktorí v súčasnosti nemajú vlastného ochrancu práv. Návrh je technicky koncipovaný ako úplne nový zákon, reálne však novelizácia nezasahuje do pôsobnosti komisára pre deti a v prípade komisára pre osoby so zdravotným postihnutím najmä dopĺňa seniorov do príslušných paragrafov. Návrh sa prezentuje ako nový zákon kvôli tomu, že sa mení samotné meno zákona (ako aj meno dotyčného komisára).

Dôležitou časťou návrhu je navýšenie súčasného rozpočtu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím o 430 tisíc eur, a to už od roku 2023. Ide o náklady na rozšírenie kapacity jeho úradu v Bratislave, Banskej Bystrici a Košiciach. Vcelku pribudnú ôsmi noví pracovníci, sedem právnikov a jeden asistent. Ráta sa aj s nákupom troch osobných automobilov.

Je pozitívne, že ďalšia ohrozená skupina získa širšiu ochranu formou dedikovaného komisára. Je však dôležité dôkladne preskúmať, či takéto rozšírenie pôsobnosti komisára pre osoby so zdravotným postihnutím o skupinu seniorov nedegraduje úroveň pozornosti na originálnu cieľovú skupinu tohto úradu, t.j. osoby so zdravotným postihnutím. Novú agendu síce majú vykrývať noví kolegovia, komisár však bude iba jeden, a ten si bude musieť deliť svoju pozornosť medzi skupinami. Na druhú stranu, uvedomujeme si, že fragmentovať agendu ľudských práv medzi priveľa nových inštitúcií nie je najvhodnejším riešením. Silné personálne kapacity v rámci jednej inštitúcie považujeme za dôležitejšie.

Medzi druhým a tretím čítaním boli schválené dva pozmeňujúce návrhy, ktoré však podstatne nemenia charakter zákona. Zmenilo sa pomenovanie samotného komisára (*komisár pre osoby so zdravotným postihnutím a seniorov*) a účinnosť zákona (február 2023 – čo bude potrebné zmeniť opätovne), ale nevykonali sa žiadne obsahové zmeny. Zákon je v treťom čítaní preto, lebo sa po schválení v druhom čítaní poslancom tesne nepodarilo odsúhlasiť okamžité prerokovanie v treťom čítaní.

Hodnotenie: Návrh dáva väčšiu ochranu a oporu zraniteľnej skupine seniorov. Preto **navrhujeme podporiť**.